

Resum

L'Art esdevé la gran creació d'expressió quotidiana de creences, idees, sentiments, pors, dubtes (tot hi cap: la vida, la mort, la natura, l'amor, el dia a dia, la divinitat, etc.). Ja fa temps que molts educadors creiem en les possibilitats socioeducatives d'utilitzar el llenguatge plàstic – artístic i el joc expressiu amb els nostres col·lectius d'intervenció. L'expressió és plàstica, l'acció i l'activitat són artístiques però l'objectiu del professional és socioeducatiu, terapèutic, etc. L'objectiu de creixement personal és saber-se expressar (emocions, sensacions, sentiments, percepcions...) i nosaltres, com a professionals, ho hem de facilitar.

Paraules clau

Afectivitat, Creativitat, Creixement personal, Intervenció socioeducativa, Llenguatge plàstic, Percepció visual

El lenguaje plástico en el campo de la intervención socioeducativa

El Arte es la gran creación de expresión cotidiana de creencias, ideas, sentimientos, miedos, dudas (todo cabe: la vida, la muerte, la naturaleza, el amor, el día a día, la divinidad, etc.). Ya hace tiempo que muchos educadores creemos en las posibilidades socioeducativas de utilizar el lenguaje plástico – artístico y el juego expresivo con nuestros colectivos de intervención. La expresión es plástica, la acción y la actividad son artísticas pero el objetivo del profesional es socioeducativo, terapéutico, etc. El objetivo de crecimiento personal es saberse expresar (emociones, sensaciones, sentimientos, percepciones...) y nosotros, como profesionales, lo tenemos que facilitar.

Plastic language in the Socio-educational field

Art is the grand creation for the everyday expression of beliefs, ideas, feelings, fears, doubts (all-embracing: life, death, nature, love, daily life, divinity, etc.). Many educators have long been convinced of the possible socio-educational benefits of using plastic-artistic language and expressive play with our intervention groups. While expression is a plastic process and action and activity are artistic, our objective as professionals is socio-educational, therapeutic, etc. The objective of personal growth is to learn self-expression (emotions, sensations, feelings, perceptions etc.), and we as professionals must facilitate this.

Palabras clave

Afectividad, Creatividad, Crecimiento personal, Intervención socioeducativa, Lenguaje plástico, Percepción visual

Key words

Affectivity, Creativity, Personal growth, Socio-educational intervention, Plastic language, Visual perception

---

Autor: Josep Maria Font

Article: El llenguatge plàstic en el camp de la intervenció socioeducativa

Referència: Educació Social, núm. 28 pp. 13-18

Adreça professional: Institut de Formació de la Fundació Pere Tarrés (URL) jmfont@peretarres.org

▲ Introducció

Marc le Bot afirma que “... *l'experiència artística és l'encontre de l'altre, íntim, que cadascú en si és per a si mateix*”¹.

Quan mirem el nostre entorn, constantment les informacions plàstiques - visuals i les imatges de tota mena envaeixen la nostra conceptualització de la realitat immediata de la de cadascú.

Qualsevol cultura, grup o tribu (ètnica o urbana) ha generat una identificació visual de les seves idees, costums, conceptes i maneres d'entendre i fer de la vida (“... de la seva vida”). L'Art esdevé la gran creació d'expressió quotidiana de creences, idees, sentiments, pors, dubtes (tot hi cap: la vida, la mort, la natura, l'amor, el dia a dia, la divinitat, etc.), l'Art es converteix en el millor identificador d'aquest il·lusionari ideològic que és la realitat d'una persona o grup envers la societat i des de la societat.

Herència i patrimoni de la cultura

L'expressió artística humana és i ha estat la gran herència i patrimoni de la cultura i en aquest sentit: imposada, educada, reivindicada, lliure o prohibida, tot depenent d'èpoques, idees, creences, polítiques...

Ja fa temps que molts educadors i educadores creiem en les possibilitats socioeducatives d'utilitzar el llenguatge plàstic – artístic i el joc expressiu amb els nostres col·lectius d'intervenció.

Les finalitats poden ser diferents i diverses, tot depenent del col·lectiu a qui ens adrecem i de la finalitat amb què les proposem: terapèutiques, de reinserció, d'animació, d'estimulació activa, etc., però en totes elles els objectius primordials de la nostra intervenció educativa fa servir l'expressió plàstica com a excusa, com a vehicle o mitjà. L'expressió és plàstica, l'acció i l'activitat són artístiques però l'objectiu del professional és socioeducatiu, terapèutic, etc.

En aquest sentit, saber aprofitar tot allò de bo que comporta l'activitat artística, de taller... és reconèixer la seva doble funció: la pròpia i personal vers l'individu i la societat.

Desenvolupament i creixement personal

La persona que desenvolupa una activitat plàstica - creativa genera mecanismes de desenvolupament personal i interior: treballa alhora la seva receptivitat, creativitat i expressió; desenvolupa estratègies d'autoestima positiva; utilitza i aprèn tècniques d'arts plàstiques, treballa la manualitat i psicomotricitat fina, desenvolupa i millora el gest i el traç, el gust i la conceptualització de la pròpia obra i la d'aquesta dins i vers l'entorn; genera idees i processos creatius; juga amb les seves sensacions, emocions i sentiments (tant vers la pròpia obra com vers el grup social que la rep, capta i critica); i genera la seva expressió de com percep el món, la realitat i el seu jo.

La persona que desenvolupa una activitat plàstica - creativa genera mecanismes de desenvolupament personal i interior

Eina alliberadora

Amb l'expressió plàstica, el joc d'improvisar i crear, observar, modificar, rectificar, percebre la pròpia expressió i prendre decisions sobre ella, etc., ens dóna un ventall de possibilitats de creixement personal magnífic, convertint-se aquesta expressió plàstica en una eina alliberadora.

No hem d'oblidar les moltes possibilitats educatives que ens aporta el treball en el taller: treball en grup, organitzar i prendre compromís, joc col·lectiu i interactiu...

Paul Hawken, davant del treball del grup, sempre en aquest sentit el resultat és molt més que la suma d'individualitats, ens diu: *"La sinergia és un estat de l'ésser, un estat social, un estat energètic, en el qual les diverses unitats que formen les vides o elements components interactuen de tal manera que cap d'elles preval sobre les altres i cap perd davant les altres, sinó que totes guanyen; (...) és un estat en el qual el tot és més gran que la suma de les seves parts, en el qual l'individu en un grup és més gran del que ell mateix és a soles, amb una consciència i un potencial creatiu més amplis"*

Les activitats plàstiques de taller o de grup estimulen alguns processos cognitius, afavorint l'afectivitat i el sistema de relacions dels individus que hi participen, proporcionant nous canals de comunicació i expressió.

Davant la llibertat personal que ens dóna el contracte social, l'art en molts moments és i esdevé un joc, una provocació, una protesta, una propaganda o, simplement, l'expressió íntima del jo més amagat.

Rodolf Arnheim, especialista investigador en psicologia de la percepció, diu que en l'experiència visual sempre hi trobem una activitat perceptiva; en la base del pensament i de la formació del concepte hi trobem sempre un acte de percepció visual que desencadena una multiplicitat de processos mentals que influeixen en l'organització del pensament (discriminació, selecció, categorització...).

Antoni Tapies, artista plàstic i creador d'avantguarda, ens diu sobre la percepció visual i l'observació: *"mireu, mireu a fons i deixeu-vos portar per tot el que fa ressonar a dins vostre, el que us ofereix la mirada. Jugant... jugant, fem créixer el nostre esperit, ampliem el camp de la nostra visió, del nostre coneixement. Jugant, jugant diem coses i n'escoltem, despertem aquell qui s'ha adormit, ajudem veure a aquell qui no en sap o aquell a qui han tapat la vista..."*

Capacitats de la personalitat creativa

El treball plàstic ens ajuda a desenvolupar l'observació visual de l'entorn i, a través d'aquesta experiència directa, genera un creixement personal vers les capacitats de coordinació i reflexió que constituïran la base per a la formació de les capacitats crítiques en l'individu.

Tant la imaginació com l'activitat creadora es basen en una experiència perceptiva que proporciona les dades que ens donaran vida en el procés creatiu. A la vida del dia a dia la personalitat creativa és la que té capacitat per a resoldre problemes, per a trobar noves solucions als imprevistos de la vida i de les circumstàncies que ella ens aporta, la creativitat és una condició necessària per a adaptar-se gradualment a les noves situacions, que la vida actual en una societat en ràpida evolució ens va oferint constantment; i genera davant d'elles un tipus de pensament autònom i no conformista.

La creativitat mal entesa és un do d'algunes persones privilegiades: *els artistes.*

La creativitat és el que ha permès evolucionar als grups humans

Ben al contrari, la creativitat és el que ha permès evolucionar als grups humans, és una capacitat humana que es pot educar i desenvolupar; en aquest sentit hem de poder facilitar i plantejar situacions d'intervenció socioeducativa que generin aprenentatge i relació creativa en els educands o usuaris a qui va adreçada... i aquesta és la nostra responsabilitat com a educadors i educadores.

Les activitats plàstiques han d'estar enfocades vers un desenvolupament global de totes les potencialitats de la persona amb qui realitzem la intervenció, hem de partir sempre de la seva realitat i vers aquesta realitat hem d'adreçar els nostres objectius educatius. És per aquesta finalitat que ens cal una lectura de nivell auxiliològic de la realitat i plantejar-nos la formació o la intervenció de manera convergent com a punt de partida del pensament divergent, de la creativitat. Cada context o realitat socioeducativa, ens marca unes capacitats o discapacitats, ens defineix una realitat de context, unes característiques de grup social i d'individus en concret, que és des d'on hem de partir i vers on ens hem de dirigir, cercant l'acció socioeducativa sempre des d'un equilibri entre la motivació, la tècnica i l'espontaneïtat.

Com a individus humans, només si coneixem el nostre entorn i la nostra pròpia experiència, podrem donar noves respostes personals i col·lectives per tal de

poder modificar-lo, millorar-lo, recrear-lo o reproduir-lo i, en aquest sentit, el treball des del llenguatge plàstic i creatiu ens facilita el camí.

Tothom és conscient que el treball plàstic exercita el nivell psicomotriu de la persona, estimula els sentits i facilita des de la pràctica trobar un equilibri entre allò que ell o ella és i el món que l'envolta. A més, el treball plàstic, com qualsevol altre treball expressiu, potencia l'autoconfiança, l'esperit crític, l'esperit d'iniciativa, promou el treball en equip, facilita pautes d'ordre personal, desenvolupa la confiança, la imaginació... i genera un desenvolupament afectiu – social de la persona.

Sense plantejar-nos l'educació en els valors estètics i culturals: de grup social, moda o context; tots i totes hem de ser conscients que treballar en grup des de l'expressió plàstica significa aconseguir el desenvolupament crític, lliure i creatiu de la persona, tot desenvolupant-li la sensibilitat en general. Genera l'experimentació amb materials i tècniques, tot desenvolupant l'enginy i potenciant l'expressió personal i diferencial (la que és dels altres). Fomentar la imaginació, l'observació i la retentiva. Ajuda a crear hàbits d'organització personal i de grup, a més de fomentar un esperit crític de la pròpia obra i la dels altres.

Llenguatge sense fronteres

La plàstica és un llenguatge que no té fronteres, el món de la imatge es pot llegir arreu, no genera tantes complicacions de comprensió com els llenguatges escrits o verbals, és més universal, facilita el mestissatge i genera l'encontre cultural.

La plàstica és un llenguatge que no té fronteres

Des de la intervenció socioeducativa no ens interessa fer professionals ni artistes. De nou, un llenguatge expressiu esdevé simplement l'excusa per a la nostra intervenció, el llenguatge plàstic farà de reclam on l'important serà el procés més que els *grans resultats*, però els resultats sorgiran de la pròpia acció, atès que el llenguatge plàstic ja ens porta vers aquests resultats (els genera).

Allò important és aprendre que cada individu s'expressa a la seva manera, i que ho fa des de la seva realitat i capacitats... però que sigui quin sigui el resultat, aquest és *el seu* i que cadascú ho fa a la seva manera concreta, l'objectiu de creixement personal és saber-se expressar (emocions, sensacions, sentiments, percepcions...) i nosaltres, com a professionals, ho hem de facilitar.

Josep Maria Font
Cap del departament d'Animació i Expressió
Institut de Formació de la Fundació Pere Tarrés

1 “L'expérience artistique est la rencontre de l'autre, intime, que chacun en soi-même est pour soi”. Marc le Bot, *Les noms propres des dieux*. Fata Morgana